

דבר העורך

רש"י - רבן של ישראל

תורה שבכתב: דורנו משופע בהתעוררות והתחזקות בשלל מישורים, שואפים ליותר, ללמוד יותר, לקבוע יותר עיתים, יותר סדרי לימוד במוסר וחסידות, בהלכה ואגדה, ועוד.

חשוב לא להזניח את היסוד, את הלימוד הבסיסי של האישי היהודי, שנים מקרא ואחד תרגום עם פירוש רש"י.

ייתי ליה למפעל העולמי 'תורה שבכתב', שהוקם במטרה לעודד את לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י, ולהשרישו באופן קבוע מתוך הבנה וידיעת התורה.

רבבות בני תורה מכל הגילאים והחוגים לומדים מידי יום ביזום חומש עם רש"י, ועושים מבחנים שבועיים, ויש גם שיעורים וחדות וכל מה שצריך, בכדי לקיים כדן את הלימוד של חומש ורש"י.

הפוסקים הפליגו מאוד במעלת לימוד חומש ורש"י כל שבוע חוק בל יעבור, דבר שמביא לבקיות גדולה בתורה.

כתב **החפץ חיים** (אגרות ומאמרי החפץ חיים מכתב יח) לזרז את אחינו בית ישראל להכין את עצמנו לפני ביאת משיח צדקנו שלא נוכל לבקש על ביאת משיח צדקנו אם לא נהיה מוכנים כלל בידיעת התורה. וכל אחד מישראל צריך להצטרף לחבורה אחת ללמוד פרשת השבוע בכל שבוע ושבווע עם פירוש רש"י פרשה אחת בכל יום, ולבאר היטב את דברי התורה כל אחד ואחד כי ה' הטובה עלי.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

תרגום ופירוש רש"י

וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא 'שנים מקרא ואחד תרגום'. גיליון מספר 474 בנושא 'חייב שנים מקרא', גיליון מספר 475 בנושא 'ומן קריאת שנים מקרא', גיליון מספר 476 בנושא 'סוף זמן שנים מקרא'.

בגיליון הנוכחי מספר 477 בנושא 'תרגום ופירוש רש"י', יתבאר האם יש חיוב ללמוד פירוש רש"י בנוסף לתרגום, או שמספיק רק רש"י, ואם אין לו זמן לשניהם, מה יעדיף תרגום או רש"י? וכיצד ינהג במילים שאין עליהם תרגום, ופירוש רש"י? האם חייב להוציא בפיו את התרגום ורש"י, והקורא בלי הבנה האם קיים את חובתו?

1. חקירה יסודית

עומק הפשוט: יש לחקור, האם דין אמירת תרגום, הוא דין קריאה, כמו קריאת התורה, ויש מעלה כשמכוין ומבין, אבל גם כשאינו מבין קיים עיקר חובתו, וכמו תפילה בלא כוונה שהוא כגוף בלי נשמה, אבל יש כאן חפצא של תפילה (ראה בגיליון עומק הפשוט 442 האם תפילה בלי כוונה נחשב תפילה). או דלמא עיקר דין תרגום הוא להסביר את המקרא, ואם אינו מבין ומאזין, לא קיים חובתו, כמו אדם שקורא תוס' בלי הבנה בסיסית, שלא נחשב שלמד את התוספות (ראה בגיליון עומק הפשוט 398 האם לימוד תורה בלי הבנה נחשב לימוד).

ויתכן לתלות בחקירה כמה נפק"מ; א. האם יש ענין לקרוא תרגום כשאינו מבין. ב. במקום שהתרגום לא מוסיף כלום, כגון ראובן ושמעון, האם צריך לקרוא ג' פעמים מקרא, או לא. ג. האם פירוש רש"י יכול להיות תחליף לתרגום, או לא. ד. האם מספיק הרהור כדיבור, או צריך דווקא אמירה.

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת הרסה ארלר ע"ה
אשת יברלחט"א הר"ר משה שמעון ארלר שליט"א
בת יברלחט"א הג"ר יהונתן אברמוביץ שליט"א
נלב"ע ברמי ימיה י"ז אייר תשפ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

הכניסו בתוך תרגום אונקלוס את ההוספה הנצרכת, בראובן ושמעון הכניסו את לשון הפסוק, ובעטרות ודיבון הכניסו את לשון התרגום ירושלמי (אלא ד' אמות של הלכה עמוד קיב אות טו).

בברכה המשולשת: חידוש מענין כותב **השל"ה** (מסכת שבת פרק נר מצוה אות יד ד"ה נראה עיני) לגבי קריאת שמו"ת בפסוקי ברכת כהנים בפרשת נשא, שיקרא כל פסוק שלוש פעמים, ואחר כך גם את התרגום שלהם, מכיון שמזכר ברבינו יונה (ברכות שם) שבפסוקים של ברכת כהנים אין תרגום ודומה בדינו לפסוקים של ראובן ושמעון, והרי כתב הטור שהמנהג להחמיר לקרוא ראובן ושמעון ג' פעמים, ואם כן גם בפסוקים של 'בברכה' צריך לקרוא את המקרא ג' פעמים. ולמרות שלפנינו כן מופיע תרגום על פסוקי ברכת כהנים, שמה אינו התרגום המקובל מסיני, ומספק יש לקרוא את הפסוק שלוש פעמים, ויקרא גם את התרגום, שמה התרגום הוא כן מקובל מסיני, ולא היה מגולה בימי רבינו יונה.

ומוסיף שמצא כדבריו **בסידור מהר"ר הירץ ז"ל** (בתפלת שמונת עשרה, בד"ה קבלה או"א וכו') שמבאר מדוע ברכת כהנים נקראת 'ברכה המשולשת', משום שאין לה תרגום וצריך לשלש את המקרא לקרוא אותו שלוש פעמים, בשונה מכל פסוקי הברכות שיש בהם תרגום וקורא שנים מקרא ואחד תרגום. ומדויק גם הנוסח 'הכתובה על ידי משה' כלומר ולא על ידי 'המתרגם'.

לפי דברי השל"ה כותב **במחצית השקל** (סימן רפה ס"ק ב), שהוא הדין בעטרות ודיבון צריך לקרוא המקרא ג' פעמים כדעת רש"י שאין תרגום על הפסוק הזה, וגם לקרוא את התרגום שמה התרגום של עטרות ודיבון מקובל מסיני, אלא שלא נתגלה בימי רש"י.

3. האם צריך דווקא תרגום?

מעלת התרגום: כתבו **בתוס'** (ברכות דף ח. ד"ה שנים), ו**ברא"ש** (ברכות פרק א סימן ח), יש מפרשים שמועיל לומר תרגום בכל לשון שמפרש המקרא, כגון לועזות בלעז. ולא נהירא, שאין לומר שום תרגום בפעם השלישית כי אם בשלשון תרגום שלנו, שכן התרגום מפרש כמה דברים שאינם מפורשים בפסוק. כמבואר **בגמ'** (מגילה דף ג.) אמר רב יוסף אלמלא תרגומא דהאי קרא, לא ידענא מאי קאמר.

מחלוקת ראשונים: לשיטת **הרא"ש** (ברכות פרק א סימן ח), ו**הסמ"ג** (עשין יט), אם למד את הפרשה עם פירוש רש"י (הרא"ש לא הזכיר פירוש רש"י, וכתב רק את המילה פירוש), נחשב כמו תרגום. והסמ"ג הוסיף

ה. מי שמבין רש"י ולא תרגום, האם כלפיו עדיף רש"י. והאריך בכל זה בספר הנפלא **קריאת שמו"ת והלכותיה** (פרק ו).

2. חיוב קריאת תרגום

עטרות ודיבון: כתוב **בגמ'** (ברכות דף ח.) ונפסק **בשו"ע** (סימן רפה סעיף א) לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור, שנים מקרא ואחד תרגום, ואפילו עטרות ודיבון.

כלומר, שבנוסף לחיוב קריאת שנים מקרא יש חיוב קריאת תרגום, והחיוב עומד בעינו אפילו ב'עטרות ודיבון', **שהפסוק** (במדבר פרק לב פסוק ג) עטרות ודיבון ויעזרו ונמרה וחקשבו ואלעלה ושבם ויבו ובען, מזכיר את שמות הערים, **ובתרגום אונקלוס** לא פירש דבר על שמות הערים. ואילו **בתרגום ירושלמי** מסביר את המשמעות של חלק משמות הערים, **מכללמא מדבשטא ומכור ובית נמרין וחקשבו ואלעלה ושבם ויבו ובען.**

ונחלקו הראשונים מה החידוש ב'עטרות ודיבון'. לדעת **רש"י** (ד"ה ואפילו) החידוש ב'עטרות ודיבון', אפילו שאין בו תרגום אונקלוס, מכל מקום צריך לקרוא את המקרא שלוש פעמים. ולדעת **תוס'** (ד"ה ואפילו) ו**הרא"ש** (פרק א סימן ח) החידוש ב'עטרות ודיבון' שיש בהם רק תרגום ירושלמי ולא תרגום אונקלוס, ויש בהם רק צורך מועט בתרגום, בכל זאת צריך לקרוא את התרגום.

ונפק"מ, בפסוק שאין בו תרגום אונקלוס אבל יש עליו תרגום ירושלמי, כגון עטרות ודיבון שיש בו צורך מועט בתרגום, לדעת רש"י צריך לקרוא שלוש פעמים מקרא, ולדעת תוס' והרא"ש צריך לקרוא פעם שלישית תרגום ירושלמי.

ראובן שמעון: פסוק שאין בתרגום תוספת הסבר כלל, כגון (שמות פרק א פסוקים ב - ה) **ראובן שמעון לוי ויהודה: יששכר זבולן וגבנמן: דן ונפתלי גד ואשר:** שהפסוק מונה שמות של השבטים, ואין בפסוק שום מילה שיש לה פירוש בארמית. גם **לרש"י** וגם **לתוס'** (כמבואר **בב"ח** או"ח סמן רפה סעיף ד"ה ומ"ש) צריך לקרוא שלוש פעמים מקרא. ולדעת **הרא"ש** יקרא רק פעמיים מקרא. ו**רבינו יונה** (דף ד: מדפי הרי"ף ד"ה ואפילו) מסתפק בדבר.

להלכה, נפסק **בטור** (סימן רפה), ו**במשנ"ב** (ס"ק ג, שונה הלכות סעיף ג), כשיטת רש"י שצריך לקרוא שלוש פעמים מקרא, ויש מחמירים שבעטרות ודיבון צריך לקרוא את התרגום ירושלמי.

וכך בפועל המנהג כיום, שבחומשים המודפסים

יוסף ס"ק ב), וכן מסקנת **הבית יוסף והשו"ע** (סימן רפה סעיף ב), ו**המשנ"ב** (ס"ק ו, וביאור הלכה ד"ה תרגום וגם פירוש"י), ראוי לכל ירא שמים לצאת ידי כולם, ויקרא גם תרגום וגם פירוש רש"י, כי מצד אחד יש ממעלה בתרגום שניתן מסיני, ומפרש כל תיבה ומילה, גם במקומות שאין עליהם פירוש רש"י, ומצד שני יש מעלה ברש"י שמפרש את התיבות והענין על פי מדרשי חז"ל יותר מתרגום. ובכמה פרשיות בתורה בפרט בחומש ויקרא, אי אפשר להבינם, אם קורא רק את התרגום בלי פירוש רש"י.

דברים נחרצים כותב **בית שלמה** (קידושין פרק ב סימן ד), שצריך לקרוא את הפרשה עם רש"י, כי הוא מנופה כסולת נקיה וכל דבריו מדברי חז"ל, וגם מביא מהתרגום במקום שצריך, ואין תרגום ופירוש מעולה ממנו, בפרט שרוב הפרשנים נתנו לו כתר המלוכה, כי

קטן וגדול שם הוא. אך מכיון שיש סוברים שצריך לקרוא דוקא את התרגום, לכן כל ירא שמים ידחוק עצמו לקיים שניהם, ויקרא גם תרגום וגם רש"י, אולי יגיע להשיג סודם על דרך סוד ה' ליראיו (תהלים פרק כה פסוק יד).

ומסיים הים של שלמה, ואם אינו יכול לקיים את שניהם, שאין השעה מספקת לקרוא תרגום ורש"י, יקרא רק רש"י שמועיל יותר מהתרגום.

ונחלק עליו **הברכי יוסף** (סימן רפה ס"ק ב), שלפי **חכמי האמת**, ש קפידא לקרוא דווקא תרגום,

ולכן אם אינו יכול לקרוא שניהם יקרא רק תרגום. על דרך זה כותב **בכף החיים** (סימן רפה ס"ק כ), בשם ספר **עולת שבת** (אות ב), שלפי **חכמי המקובלים**, צריך ללמוד תרגום בדווקא, לסוד הכמוס כדי להכניס הטוב שבקליפת נוגה למקום הקדושה ביום השבת.

5. הדרך הישרה

חוב קדוש: מקור מענין לנחיצות לימוד חומש עם רש"י, נפסק **בשו"ע** (סימן רמ סעיף כד), חייב בכבוד אביו יותר מכבוד אביו. וציין השו"ע שמקורו **במדור** (בראשית רבה פרשה צד אות ה) על **הפסוק** (בראשית פרק מו פסוק א) וַיִּבְרַח זָרְחָם לְאַלְגֵי אֲבִיו יִצְחָק. והוסיף **הט"ז** (ס"ק כ), שכך מפרש רש"י בחומש על הפסוק האמור. ומכאן תמה על הדעה הראשונה בשו"ע שהוא

שפירוש רש"י הוא יותר מתרגום, כי המטרה של קריאת התרגום הוא כדי שביין את הענין, ובפירוש רש"י מבואר בו כל הענין.

מאידך לדעת **הר"י ורב עמרם גאון** (בסידורו חלק ב סימן לא) **ורב נטרונאי גאון**, אין יוצאים חובת תרגום על ידי לימוד פירוש, כי התרגום זכה שניתן מסיני, כמבואר **בגמ'** (מגילה דף ג.). שתי השיטות הובאו **בהגהות מיימוניות** (הלכות תפילה פרק יג אות ש), ו**בבית יוסף** (סימן רפה).

להלכה נפסק **בטור ובשו"ע** (סימן רפה סעיף ב) ו**במשנ"ב** (ס"ק ד-ה), שיוצא ידי חובתו על ידי לימוד רש"י. ומסביר **הדרישה** (אות ד) שאם קורא את התרגום הלוועזי של הפרשה, לא יצא ידי חובת תרגום, כי הוא מפרש רק את הפירוש המילולי, ואינו כמו תרגום אונקלוס שמסביר את הדברים, ויש הרבה דברים שאי אפשר להבין מתוך הפסוקים, אלא מהתרגום ומפירוש רש"י, ואילו מהתרגום ללשון לעז לא מבינים אותו.

וכתב המשנ"ב מי שלא מבין פירוש רש"י, יקרא בפירוש על התורה בלשון אשכנז, כגון 'צאינה וראינה' וכדומה, שמסבירים את הפרשה על פי רש"י וחז"ל, שבנויים על התלמוד.

לפי שיטה זו, מפורש **בשו"ע הרב** (סימן רפה סעיף ב קונטרס אחרון), וכן דיין ככוונת **המגן אברהם**, שקורא פעמיים מקרא, ובפעם השלישית קורא מקרא יחד עם פירוש רש"י. שהרי רש"י מפרש רק חלק מהפסוק, ואינו מפרש כל תיבה, ולכן צריך שישלימו המקרא.

מאידך מבואר **בכנסת הגדולה** (הגהות טור סימן רפה) בשם **מהר"ם מיניץ** (סימן פז), הביאו **במשנ"ב** (ס"ק ה), שהקורא שנים מקרא ואחד רש"י בלי תרגום, באותן פסוקים שאין עליהם פירוש רש"י, יקרא את המקרא שלוש פעמים. משמע מהמשנ"ב, וכן נוקט **בשו"ת בית יעקב** (סימן קלז), שאותם פסוקים שיש עליהם פירוש רש"י על חלק מהפסוק, לא צריך לקרוא את המקרא של אותו פסוק, למרות שבחלק מהפסוק אין פירוש רש"י.

4. גם תרגום וגם רש"י

רא שמים: אזהרת הרא"ש (בהנהגותיו), הובא בברכי

השיב 'תיקנו שיגיד, ואמר'. כלומר שקיים את התקנת חכמים.

ולגבי מה שפירש רש"י (פרשת ויקהל, שמות פרק לה פסוק ה) כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתו, להנך שסוברים שבחייב שנים מקרא ואחד תרגום נכלל גם פירוש רש"י, אין חייב ללמוד עתה פירוש רש"י על צוואת המשכן, כיון שפירוש רש"י היינו כדי שידע פירוש הדברים, וכיון שכבר יודע מפרשת תרומה, אינו צריך לחזור שוב.

לדעת הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה חלק א פרק יב הערה מח) לכתחילה ראוי להבין את התרגום היטב, אך גם אם לא מבין את התרגום כל כך יצא, כי כך היתה עיקר התקנה, והוא הדין בתרגום שדינו כרש"י.

והעיד נכדו לרבני הילכתא, שפעם נשאל מדוע הוא קורא את התרגום בלי להוציא בשפתו, והשיב שהרי רש"י קוראים בלי להוציא בשפתיים כי זה רק פירוש, וגם התרגום הוא פירוש של המקרא.

ולדעת הגר"נ **קורליץ זצ"ל** (חוט שני שבת חלק ד פרק פז אות ג עמוד קטו), אם לומד רש"י במקום תרגום, צריך להוציא בשפתו את המילים של רש"י, אבל אם קורא גם תרגום וגם רש"י לא צריך להוציא בשפתו את רש"י, ומספיק שיעיין בלי קריאה.

והוסיף שהקורא מקרא בלי הבנה יצא ידי חובה, אך הקורא תרגום בלי הבנה, יתכן שלא הועיל במה שתרגם, למרות המעלה של התרגום שניתן בסיני, כי מטרת התרגום הוא להבין ולפרש את המקרא.

ולדעת הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** (סוכת חיים עמוד פ, משנת הגרי"ש הלכות יום השבת חלק א עמוד רלח) אם אינו יודע לבאר את רש"י או התרגום, לא יצא. ונשאל, אם קשה לו אמירת התרגום, האם יכול לעבור על רש"י במחשבה? והשיב שצריך לומר בפיו את התרגום, ובנוסף ללמוד רש"י במחשבה. וכן לדעת **המשנת יוסף** (חלק ו סימן פא) קרא רש"י ולא הוציא בשפתו, יצא ידי חובה.

לדעת **התשובות והנהגות** (כרך א סימן רסא, כרך ג סימן צח) כיון שקריאת תרגום נחשבת כתורה שבעל פה דוקא, והרי בתורה שבע"פ אם אינו מבין לא יצא ידי חובת תלמוד תורה, למרות שגם התרגום ניתן בסיני, צריך להבין הדברים, ובלי זה לא נקרא לימוד התורה, וחסר בעיקר קיום המצוה של תרגום. והסכים לבעל תשובה אחד, שאינו מבין את התרגום, שיקרא תרגום מוסמך באנגלית. ומכל מקום מסקנתו, שראוי לא לדלג על אמירת תרגום, גם אם הוא לא מבין כלל.

מהרי"ק שאין חייב בכבוד אבי אביו, כיצד נעלם ממנו פירוש רש"י בחומש.

מסביר **הש"ך** (נקודות הכסף סימן רמ סעיף כד), שלכאורה לא מובן מה הט"ז חידש בכך שהוא פירוש רש"י, הרי רש"י מקורו במדרש שהובא בשו"ע. ואפשר שכוונתו, שפירוש רש"י בחומש רגיל יותר ממדרש, שהרי לדעת קצת פוסקים רש"י במקום תרגום, שחייב אדם לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום.

כלומר, שאין תימה על המהרי"ק שלא ידע מדרש, אבל יש תימה על המהרי"ק איך לא ידע רש"י בחומש.

הוראת החפץ חיים: וכתב **בשבט הלוי** (חלק ז סימן לג) שלמעה צריך לקרוא גם תרגום וגם פירוש רש"י, והביא את דברי ה"ם של שלמה שאם אין לו פנאי, ילמד רק רש"י בלי תרגום, וכתב על כך שכנראה אין דעת הפוסקים כן. והוסיף, ששמע עדות נאמנה מאדם שהיה עם **החפץ חיים** בפולין, בנסיעתו למכור את ספריו, וראה שהחפץ חיים קורא את כל הפרשה פסוק בפסוק עם רש"י ורמב"ן, ולא הפסיק בדיבור עד שסיים את כל הפרשה.

ו**כתב החפץ חיים** (אגרות ומאמרים מכתב יח) שאדם לא יאמר לעצמו שמספיק שהוא קורא את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ויוצא בזה ידי חובה, כי בזמנם התרגום היה פירוש נכבד שהבינו ההמון על ידו את התורה, אך בימינו אין יוצא ידי חובת בקריאת התרגום, שאין המוני אחינו בני ישראל מבינים אותו, וצריכים אנו לביאר נכבד, שיפרש היטב את תורתנו הקדושה, וביאור כזה הוא פירש"י, וכיום לימוד חומש עם רש"י הוא חיוב מעיקר הדין, כמו שהיה החיוב לקרוא תרגום בזמנם.

במכתב נוסף **כותב החפץ חיים** (בקונטרס ליקוטי אמרים פרק ה) של המטרה בקריאת התרגום, הוא כדי שיתבונן במקרא ויבין את הפירוש, אבל אם הקריאה לא מסייעת לו להבין את הפסוק, הוא חייב להתבונן ולדעת, כדי שייחשב שלמד מקרא, ואם לא הבין את מה שאמר ולמד, אינו נחשב לימוד כלל.

ו**כתב בספר מעשה רב החדש** (אות טו) שצריך לדקדק היטב בתרגום אונקלוס כיצד פירש כל פסוק, ולא לומר רק בפיו וליבו בל עמו, כמנהג המון העם.

6. דעות פוסקי זמננו

גדרי התקנה: לדעת **הגר"ח קניבסקי זצ"ל** (דרך שיחה חלק א עמוד ב) מי שלא יכול לקרוא גם תרגום וגם רש"י, והוא מבין את רש"י יותר ממה שמבין את התרגום, בכל זאת עדיף לקרוא את התרגום, כי זו תקנת חכמים שיגיד תרגום. ולגבי הקורא שנים מקרא ולא הבין מה שאומר,

חידה נפלאה מתלמיד חכם שליט"א

מי שהוא ירא שמים
לפי סימן רפה
בודאי ידע להשיב יפה
מהי כמות המעטים שבעל הניסים
אשר עמדו מול הרבים

הפותרים נכונה את כתב החידה, יכולים לזכות בפרס השבועי של מדור 'משיב כהלכה' על מאה שקל במזומן. אופן המענה וההשתתפות זהה למדור 'משיב כהלכה'.

לקרוא בתרגום מדויק

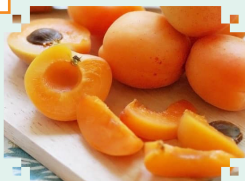
זהירות: מכתב מרתק התקבל במערכת הילכתא מאת הג"ר **אברהם יצחק הופמן שליט"א** מחבר ספר שמירת שבת כדת ושאר ספרים, בו הוא מעורר על השיבושים והטעויות הרבות שיש בתרגום אונקלוס המופיע בהרבה חומשים המצויים, והרבה מהשינויים גורמים לשינוי משמעות המילים.

טעימה קטנה משלל הטעויות שנמצאו בדפוסים: א. **בפסוק** (פרשת בא, שמות פרק יב פסוק טו) **כִּי כָל אֶחָד מֵעַמְּךָ בְּתֵרוֹם** כתוב המילה 'חמיעי' שהוא חמץ, ויש דפוסים שהשתבשו וכתבו 'חמיר' שהוא שאור. ב. **בפסוק** (פרשת יתרו, שמות פרק כ פסוק ז) **לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן**, בתרגום כתוב 'לא תימי בשמא', ויש דפוסים שהשתבשו וכתבו 'לא תימי ית שמא' שמשמע כאילו משיביע את הקב"ה ח"ו. ג. **בפסוק** (פרשת תצוה, שמות פרק כט פסוק כט) **לְמִשְׁקָהּ כָּהֵם בְּתֵרוֹם כְּתוּב 'לְרֵבָא'**, כלומר לשון גדולה, ויש דפוסים שהשתבשו וכתבו 'לדכאה' שהוא משמעות שונה.

ולכן חשוב מאד לקרוא את התרגום מתוך חומש עם תרגום מדויק, כגון חומש 'העמק דבר' של הנצי"ב מוולאז'ין, חומש 'מעט צרי' להג"ר יעקב זאב לב זצ"ל שנערך גם על פי התרגום של התימנים הנקרא 'תאג', חומש 'מאור התורה', חומש עם תרגום מדפוס סלאוויטא 'עוז והדר', 'תרגום אונקלוס המוגה'.

ומצטט את דברי **היעב"ץ** (לוח ארש חלק א סימן רנג) שלא לבנות יסוד על ניקוד תרגומי המקרא לקחת מהם מופת בהחלט, מכיון שעברו תחת ידי מעתיקים בורים וריקים, ונעשה בהם כרצון איש ואיש, מתחת יד סופר שבהעתק שולט ושמרים קולט מבלי משים לבנצח. ומביא את הוראת הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** שאם קרא שנים מקרא ואחד תרגום מתרגום עם טעות סופר, צריך לקרוא שוב את הפסוק עם התרגום הנכון אפילו אחרי שבת. (ניתן להשיג את המכתב במערכת הילכתא).

נגיעות במשמש טרי

לאפרושי מאיסורא: בתאריך כ' אייר תשפ"ה התפרסם עדכון מיוחד על ידי ועד הכשרות שע"י בד"ץ העדה החרדית.

בוצעו בדיקות במשמש טרי באיכות טובה מכמה מקומות שיווק, ונמצא בחלל הפרי חרקים קטנים כ-2 מ"מ בצבע צהוב בהיר או חום, שמבחינים בהם רק בהתבוננות, ולכן

צריך לבדוק היטב כל משמש, ולהתבונן בפתיחה תוך כדי כיפוף הפרי, ואם מצויים חרקים אלו, יש לשטוף היטב תחת זרם מים חזק מבפנים ומבחוץ.

לאפרושי תאיסורא

עקב תלונת על הימצאות חרקים בפרי משמש ביצענו בדיקות במשמש טרי באיכות טובה מכמה מקומות שיווק.

ואכן נמצאו בחלל הפרי - בין היתר לבשר הפרי, חרקים ועושים באורך כ-1 עד 2 מ"מ, בגוון צהוב-קדם בחיר ומעט גם בגוון חום בחיר עד כהה, שרק בהסתכלות והתבוננות ניתן להבחין בהם.

לכן יש לנהוג בזהירות, לבדוק היטב ולפתוח כל משמש ולהתבונן תוך כיפוף בשר הפרי, ואם מצויים חרקים אלו יש לשטוף היטב את שני הצאי הפרי תחת זרם מים חזק מבפנים ומבחוץ.

ועד הכשרות שע"י בד"ץ העדה החרדית בעיריית ירושלים

כ' אייר תשפ"ה

משיב כהלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 476 בסך 100 שקל מזומן
הבה"ח חיים ישע'י אקער הי"ו
שיבת קטנה 'אור התלמוד' ביתר עילית**

שאלה: מהו הסדר הראוי לקריאת שנים
מקרא ואחד תרגום, לכתחילה ובדיעבד?

ביאור: כל פסוק בנפרד, כל פרשה פתוחה או סתומה
בנפרד, כל עליה בנפרד, כל הפרשה כאחד? האם לקרוא
שנים מקרא ואחר כך תרגום, או מקרא תרגום ומקרא?
איך צריך לקרוא את פרשת עשרת הדברות, פסוק ראשון
של קריאת שמע, ופרשה שמפסיקה באמצע פסוק?

מקורות: ש"ה (שבת נר מצוה אות טז), דברי חמודות
(ברכות פרק א סימן ח), מגן אברהם (סימן רפה ס"ק א),
שולחן ערוך הרב (סעיף ג), מעשה רב (אות נט), משנ"ב
(סימן רפה ס"ק ב), ערוך השלחן (סימן רפה סעיף ג), כף
החיים (סימן סא ס"ק לה), שבט הלוי (חלק ז סימן לג),
קצות השלחן (סימן עב ס"ק י), ארחות רבינו (חלק א
עמוד רלג), אלא ד' אמות (עמוד קיב), חוט שני (שבת ד
עמוד קטו), משנת יוסף (חלק ו סימן פב).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח
תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד),
יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי
החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות יושלבו במידת
האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שעות 4
- עמדות 'דרים פלוס' לקהילות, קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

דינים העולים

- תרגום:** לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור,
שנים מקרא ואחד תרגום, והיינו תרגום אונקלוס
שניתן מסיני, ולא מועיל פירוש לועזי אחר.
- רש"י:** נחלקו הפוסקים אם אפשר לקרוא רש"י
במקום קריאת התרגום, וירא שמים יקרא את שניהם.
ואם אין לו פנאי לקרוא את שניהם, נחלקו הפוסקים
אם עדיף רק רש"י, או רק התרגום.
- פירוש:** יש אומרים שכינים יש חיוב מעיקר הדין
ללמוד רש"י כי לא מבינים תרגום. ומי שלא מבין
פירוש רש"י, יקרא בפירושים על התורה, שמסבירים
את הפרשה על פי רש"י וחז"ל.
- פעמים:** הקורא רק מקרא ורש"י, כיון שאין פירוש
רש"י על כל מילה, בפסוקים שאין עליהם פירוש
רש"י יקרא פעם שלישית את המקרא. ויש אומרים
שצריך לקרוא פעמיים מקרא, ובנוסף את כל המקרא
יחד עם פירוש רש"י.
- ראובן ושמעון:** פסוקים שלמים שאין עליהם תרגום
כלל כמו 'ראובן ושמעון', יקרא את הפסוק שלוש
פעמים, וכן מודפס כיום בחומשים שבתוך תרגום
אונקלוס, מופיע המקרא.
- עטרות ודיבון:** פסוקים שאין עליהם תרגום אונקלוס
אלא רק תרגום ירושלמי כמו 'עטרות ודיבון', נחלקו
הפוסקים האם צריך לקרוא את התרגום ירושלמי, או
שיקרא פעם שלישית את המקרא. וכיום בחומשים
מודפס תרגום הירושלמי בתוך תרגום אונקלוס.
- בהבנה:** צריך להתבונן ולהבין את הפסוקים עם
התרגום. נחלקו הפוסקים האם מעכב שיבין את
התרגום, או שיצא גם כשלא הבין.
- מוציא בשפתו:** הקורא תרגום צריך להוציא
בשפתו ולא מספיק לקרוא בלי אמירה. ויש מקילים.

נושא הגיליון הבא:

סדר קריאת שמו"ת

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב
לידיד הילכתא הג"ר נתנאל ונריוולדה שליט"א
לרגל שמחת הולדת בתו בשעה טובה ומוצלחת
יהי רצון שיזכה לגולה לתורה לחופה ולמעשים טובים אמן

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים יומי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות,
עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...